

HOZIRGI DAVRDA JAHON MAMLAKATLARI TA'LIM
TIZIMI VA PEDAGOGIKA FANI RIVOJI

G'ulomjonova Gulira'no Botirjon qizi

Andijon davlat pedagogika instituti talabasi

Abdumalikova Husnida Adaxamjon qizi

Andijon davlat pedagogika instituti talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada hozirgi davrda jahon mamlakatlari ta'lim tizimining rivojlanish tendensiyalari, ta'lim sohasida amalga oshirilayotgan islohotlar hamda pedagogika fanining zamonaviy yo'nalishlari tahlil qilinadi. Shuningdek, raqamli texnologiyalar, innovatsion pedagogik yondashuvlar, kompetensiyaga asoslangan ta'lim, masofaviy o'qitish va xalqaro ta'lim standartlarining ta'lim sifatini oshirishdagi o'rni yoritiladi. Turli mamlakatlar tajribasi asosida ta'lim tizimini takomillashtirishning ustuvor yo'nalishlari hamda pedagogika fanining rivojlanish istiqbollari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: Ta'lim tizimi, pedagogika fani, innovatsion ta'lim, raqamli texnologiyalar, kompetensiyaviy yondashuv, masofaviy ta'lim, ta'lim sifati, xalqaro tajriba, zamonaviy pedagogika, uzluksiz ta'lim, sun'iy intellekt, ta'lim islohotlari, global ta'lim, pedagogik texnologiyalar, ta'lim samaradorligi.

Hozirgi globallashtirish va axborotlashuv davrida ta'lim tizimi har bir davlatning ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyoti, ilmiy-texnologik salohiyati hamda raqobatbardoshligini belgilovchi muhim omillardan biri hisoblanadi. Jahon mamlakatlarida ta'lim sohasiga bo'lgan e'tibor yildan-yilga ortib borayotganligi natijasida ta'lim mazmuni, shakli va usullarini takomillashtirishga qaratilgan keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Zamonaviy jamiyatning rivojlanishi, fan va texnika yutuqlarining tez sur'atlarda yangilanib borishi ta'lim tizimidan ham yangi talablar asosida faoliyat yuritishni talab etmoqda. Shu sababli ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, o'quv jarayoniga innovatsion texnologiyalarni joriy etish va pedagogik faoliyat samaradorligini oshirish bugungi kunning dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi.

XXI asr ta'limi inson kapitalini rivojlantirish, ijodiy va tanqidiy fikrlash qobiliyatiga ega bo'lgan mutaxassislarni tayyorlashga yo'naltirilgan. Rivojlangan mamlakatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, ta'lim sifati iqtisodiy o'sish, innovatsion rivojlanish va ijtimoiy farovonlikning asosiy omillaridan biridir. Shu bois dunyoning ko'plab davlatlari ta'lim tizimini xalqaro standartlar asosida takomillashtirish, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash hamda ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishga alohida e'tibor qaratmoqda. Ayniqsa, raqamli texnologiyalar, sun'iy intellekt, elektron ta'lim platformalari va masofaviy ta'lim

tizimlarining rivojlanishi pedagogik faoliyatning yangi bosqichga ko'tarilishiga xizmat qilmoqda.

Pedagogika fani ham jamiyat ehtiyojlari va ta'lim tizimidagi o'zgarishlar ta'sirida uzluksiz rivojlanib bormoqda. Bugungi kunda pedagogika nafaqat o'qitish va tarbiyalash masalalarini, balki shaxsning har tomonlama rivojlanishi, kompetensiyalarni shakllantirish, kasbiy tayyorgarlikni takomillashtirish hamda ta'lim jarayonini boshqarish muammolarini ham qamrab oladi. Zamonaviy pedagogika fanida innovatsion metodlar, interfaol ta'lim texnologiyalari, differensial va individual yondashuv, inkluziv ta'lim hamda kompetensiyaviy ta'lim konsepsiyalariga alohida e'tibor berilmoqda.

So'nggi yillarda dunyo miqyosida yuz bergan pandemiya sharoiti ta'lim tizimining ahamiyatini yanada oshirdi va masofaviy ta'lim texnologiyalarining rivojlanishiga turtki berdi. Natijada ta'lim jarayonini tashkil etishning yangi shakllari paydo bo'ldi, pedagoglarning kasbiy kompetensiyalariga bo'lgan talab kuchaydi hamda o'quvchilarning mustaqil ta'lim olish ko'nikmalarini rivojlantirish zarurati yuzaga keldi. Bu esa pedagogika fanining nazariy va amaliy asoslarini yanada boyitishga xizmat qilmoqda.

Mazkur maqolaning maqsadi hozirgi davrda jahon mamlakatlari ta'lim tizimining rivojlanish tendensiyalari, ilg'or xorijiy tajribalar hamda pedagogika fanining zamonaviy rivojlanish yo'nalishlarini tahlil qilishdan iborat. Shuningdek, ta'lim sifatini oshirish, innovatsion pedagogik texnologiyalarni joriy etish va xalqaro tajribalardan samarali foydalanishning dolzarb masalalari yoritiladi. Maqolada jahon ta'lim tizimida yuz berayotgan o'zgarishlar va pedagogika fanining istiqboldagi rivojlanish yo'nalishlari ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi.

Hozirgi davrda ta'lim tizimi har bir mamlakatning iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy taraqqiyotini belgilovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. Dunyo miqyosida kechayotgan globalashuv jarayonlari, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi hamda mehnat bozorida o'zgarishlar ta'lim tizimiga yangi talablarni qo'yimoqda. Shu sababli jahon mamlakatlarida ta'lim sifatini oshirish, zamonaviy bilim va ko'nikmalarga ega bo'lgan raqobatbardosh kadrlarni tayyorlash, o'quv jarayonini takomillashtirish va pedagogik faoliyat samaradorligini oshirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Bugungi kunda ta'lim nafaqat bilim berish vositasi, balki inson kapitalini shakllantirish, innovatsion rivojlanishni ta'minlash va jamiyat taraqqiyotini jadallashtirishning muhim omili sifatida qaralmoqda.

Jahon mamlakatlarining aksariyatida ta'lim tizimini modernizatsiya qilish va uni xalqaro standartlarga moslashtirish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Mazkur islohotlarning asosiy maqsadi ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirish, amaliy ko'nikmalarni shakllantirish hamda innovatsion faoliyatga tayyorlashdan iboratdir. Rivojlangan

mamlakatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, ta'lim tizimining samaradorligi ko'p jihatdan o'quv dasturlarining zamonaviyligi, pedagoglarning malakasi, ta'lim muassasalarining moddiy-texnik bazasi va innovatsion texnologiyalardan foydalanish darajasiga bog'liqdir. Shu bois ko'plab davlatlar ta'lim tizimini rivojlantirishga katta miqdorda investitsiyalar yo'naltirmoqda.

So'nggi yillarda raqamli texnologiyalarning ta'lim sohasiga kirib kelishi pedagogik faoliyatning mazmun va mohiyatini tubdan o'zgartirmoqda. Elektron ta'lim platformalari, masofaviy ta'lim tizimlari, virtual laboratoriyalar, sun'iy intellekt asosidagi dasturlar va multimedia vositalari o'quv jarayonining ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Ushbu texnologiyalar o'quvchilarga bilimlarni mustaqil ravishda egallash, axborotlarni tezkor izlash va qayta ishlash, shuningdek, o'qituvchi bilan samarali muloqot qilish imkonini yaratmoqda. Ayniqsa, pandemiya davrida masofaviy ta'lim texnologiyalarining jadal rivojlanishi ta'lim tizimining moslashuvchanligini namoyon etdi va yangi pedagogik yondashuvlarning shakllanishiga turtki bo'ldi.

Pedagogika fani ham zamonaviy jamiyat ehtiyojlari ta'sirida muntazam ravishda rivojlanib bormoqda. Bugungi kunda pedagogik tadqiqotlarning asosiy yo'nalishlari ta'lim samaradorligini oshirish, shaxsga yo'naltirilgan ta'limni rivojlantirish, kompetensiyaviy yondashuvni joriy etish va innovatsion metodlarni qo'llash bilan bog'liqdir. Zamonaviy pedagogika o'quvchilarni faqat nazariy bilimlar bilan qurollantirishni emas, balki ularning ijodiy fikrlash, muammolarni hal etish, muloqot qilish va jamoada ishlash kabi hayotiy ko'nikmalarini rivojlantirishni ham maqsad qilib qo'yimoqda. Bu esa ta'lim mazmunining yangilanishi va pedagogik texnologiyalarning takomillashuviga olib kelmoqda.

Hozirgi davr pedagogikasining muhim xususiyatlaridan biri shaxsga yo'naltirilgan ta'lim konsepsiyasining keng qo'llanilishidir. Ushbu yondashuv o'quvchilarning individual qobiliyatlari, qiziqishlari va ehtiyojlarini hisobga olgan holda ta'lim jarayonini tashkil etishni nazarda tutadi. Natijada har bir o'quvchining intellektual va ijodiy salohiyatini to'liq namoyon etish uchun qulay sharoit yaratiladi. Bunday yondashuv o'quvchilarning ta'limga bo'lgan motivatsiyasini oshirishga, mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga va bilimlarni chuqur o'zlashtirishga xizmat qiladi.

Zamonaviy pedagogik texnologiyalar orasida interfaol metodlar alohida o'rin egallaydi. Interfaol ta'lim usullari o'quvchilarning dars jarayonidagi faolligini oshiradi, ularni erkin fikrlashga, muammoli vaziyatlarni tahlil qilishga va mustaqil qaror qabul qilishga o'rgatadi. Aqliy hujum, debat, loyiha usuli, keys-stadi, klaster va boshqa interfaol metodlar bugungi kunda jahon ta'lim amaliyotida keng qo'llanilmoqda. Ushbu metodlar o'quvchilarning bilimlarni faol o'zlashtirishiga va amaliy faoliyatda qo'llash ko'nikmalarini shakllantirishga yordam beradi.

Jahon mamlakatlari ta'lim tizimida kompetensiyaviy yondashuv ham tobora keng tarqalmoqda. Ushbu yondashuvga ko'ra, ta'limning asosiy vazifasi o'quvchilarda zarur bilim, ko'nikma va malakalarni shakllantirish bilan bir qatorda, ularni real hayotiy vaziyatlarda qo'llash qobiliyatini rivojlantirishdan iboratdir. Kompetensiyaviy ta'lim mehnat bozori talablariga moslashgan, zamonaviy kasbiy va ijtimoiy kompetensiyalarga ega mutaxassislarni tayyorlashga xizmat qiladi. Shu sababli ko'plab mamlakatlarda o'quv dasturlari kompetensiyalar asosida qayta ishlab chiqilmoqda.

Pedagogika fanining rivojlanishida inkluziv ta'lim konsepsiyasi ham muhim o'rin tutadi. Inkluziv ta'lim barcha bolalarga, ularning jismoniy yoki psixologik xususiyatlaridan qat'i nazar, teng ta'lim olish imkoniyatini yaratishni nazarda tutadi. Ushbu yondashuv ijtimoiy tenglikni ta'minlash, diskriminatsiyani kamaytirish va har bir shaxsning ta'lim olish huquqini ro'yobga chiqarishga xizmat qiladi. Bugungi kunda ko'plab davlatlarda inkluziv ta'limni rivojlantirish bo'yicha maxsus dasturlar amalga oshirilmoqda.

Kelajakda pedagogika fanining rivojlanishi sun'iy intellekt, katta ma'lumotlar texnologiyasi, virtual va kengaytirilgan reallik vositalari bilan chambarchas bog'liq bo'ladi. Ushbu texnologiyalar ta'lim jarayonini individuallashtirish, o'quvchilarning bilim darajasini aniq baholash va samarali o'qitish metodlarini ishlab chiqish imkoniyatlarini kengaytiradi. Natijada ta'lim tizimi yanada moslashuvchan, samarali va innovatsion xarakter kasb etadi. Shu tariqa, jahon mamlakatlari ta'lim tizimi va pedagogika fani rivojining zamonaviy tendensiyalari ta'lim sifatini oshirish, shaxsning har tomonlama rivojlanishini ta'minlash hamda jamiyatning barqaror taraqqiyotiga xizmat qiluvchi muhim omil sifatida namoyon bo'lmoqda.

Ta'lim tizimining rivojlanishida zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari alohida ahamiyat kasb etmoqda. Elektron ta'lim, masofaviy o'qitish, sun'iy intellekt asosidagi o'quv platformalari va raqamli resurslardan foydalanish ta'lim jarayonining samaradorligini oshirish bilan birga, ta'lim olish imkoniyatlarini ham kengaytirmoqda. Bu esa o'quvchilarning bilimlarni mustaqil o'zlashtirishi, axborot bilan ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishi va zamonaviy kompetensiyalarni egallashiga xizmat qilmoqda.

Pedagogika fanining rivojlanishi esa ta'lim jarayonining ilmiy asoslarini takomillashtirish, yangi pedagogik texnologiyalar va innovatsion metodlarni ishlab chiqish bilan bevosita bog'liqdir. Zamonaviy pedagogika shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, kompetensiyaviy yondashuv, interfaol metodlar va inkluziv ta'lim kabi yo'nalishlar orqali ta'limning sifat jihatdan yangi bosqichga ko'tarilishiga yordam bermoqda. Natijada o'quvchilar nafaqat nazariy bilimlarga, balki amaliy faoliyat uchun zarur bo'lgan ko'nikma va malakalarga ham ega bo'lib bormoqda.

Jahon tajribasi shuni ko‘rsatadiki, ta’lim tizimining muvaffaqiyati pedagoglarning malakasi, ta’lim mazmunining zamonaviyligi, innovatsion texnologiyalarning qo‘llanilishi va samarali boshqaruv tizimiga bog‘liq. Shu bois har bir mamlakat ta’lim sohasiga investitsiyalarni ko‘paytirish, pedagog kadrlarni tayyorlash va qayta tayyorlash tizimini takomillashtirish hamda xalqaro hamkorlikni rivojlantirishga alohida e’tibor qaratmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. O‘RQ–637-son, 2020-yil 23-sentabr.
2. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2023.
3. R. Mavlonova, N. Rahmonqulova. Pedagogika nazariyasi va tarixi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
4. M. Ochilov. Pedagogika. – Toshkent: O‘qituvchi, 2019.
5. B. Xodjayev. Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: Sano-standart, 2021.
6. I. P. Podlasiy. Pedagogika. – Moskva: Yurayt, 2021.
7. John Dewey. Democracy and Education. – New York: Macmillan, 2018.